



## Den hvide race og den danske jord

Historie/Jyske Samlinger, Bind 1998 (1998)

Link til pdf:

[http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ho/ho\\_1998-PDF/ho\\_1998\\_74835.pdf](http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ho/ho_1998-PDF/ho_1998_74835.pdf)

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=74835>

pdf genereret den : 28/5-2008

## *Historisk essay*

# Den hvide race og den danske jord

*Af Kurt Villads Jensen*

*Har danskerne altid boet i Danmark? Er Danmark den hvide races urhjem, det oprindelige udgangspunkt for al civilisation? Og er Danmarkshistorien derfor den inderste kerne i verdenshistorien, den eneste, som i virkeligheden er værd at studere? Ja, siger adjunkt, ph.d. Kurt Villads Jensen i dette essay, sådan forholder det sig, hvis man skal tro Danmarkshistoriernes fremstillinger af oldtid og middelalder fra C.F. Allen til i dag. Mest udpræget findes sådanne tanker hos Erik Arup, og han bærer derfor – som »den ny danske historieskrivnings fader« – et væsentligt ansvar for dansk middelalderforsknings traditionelle orientering mod den nationale historie og manglende interesse for alt, hvad der ligger uden for det nuværende Danmarks grænser.*

Siden 1800-tallet har dansk historieforskning set det som sin vigtigste opgave at skrive nationalhistorie, forstået som at følge den moderne danske nationalstats historie tilbage i tid med de afgrænsninger, det har givet også rent geografisk. »Den gamle danske Historikerskole gik ikke gerne ud over Landegrænsen«, skrev Ellen Jørgensen i 1943 om historieskrivningen i 1800-tallet, og denne karakteristik er med skiftende formuleringer blevet gentaget i en række artikler og værker, der de seneste tyve år har forsøgt at indkredse dansk middelalderhistories status i dag (Bøgh, Gelting, Hørby, Ingesman, Manniche). Dansk historieskrivning har fra 1800-tallet og frem til nu i høj grad kredset om spørgsmål som hvordan Danmark er opstået som selvstændig nation, og hvordan Danmark igennem historien har formået at bevare sin politiske selvstændighed, især i forholdet til Tyskland. Historieskrivningen har – geografisk og mentalt – været fikseret på grænserne af 1864.

En national historieskrivning var et alment træk overalt i Europa i 1800-tallet, men i andre lande kunne den faktisk kombineres med en interesse for områder uden for historikerens eget land og med sammenlignende analyser af forskellige nationalstater, så måske skal man grave et stik dybere for at forklare den danske særudvikling. Det er tanken her at plædere for, at den fundamentalt har noget at gøre med opfattelsen af det

danske folk gennem tiderne og især med den tanke, at danskerne altid har boet i Danmark.

I begyndelsen af 1800-tallet kom de første undersøgelser, som mente at kunne påvise etnografisk, at oldtidens danskere var de direkte forfædre til nutidens (Munch). Det var ganske vist omdiskuteret i 1800-tallet. I sin håndbog over fædrelandets historie fra 1840, som blev enormt udbredt og normsættende for flere generationer af historikere, regnede C.F. Allen med tre indvandningsbølger. Stenaldermenneskene var så primitive, at de måtte have tilhørt et finsk folkeslag, bronzealderens mennesker kunne ikke stedfæstes nærmere, mens jernalderens komme måtte skyldes indvandringen af et gotho-germansk folk.

Diskussionen om indvandring eller ej blev ikke mindst ført blandt arkæologer og er fortsat til i dag. Nye folk, der eventuelt skulle være kommet ind i Danmark i stenalderen eller jernalderen, er blevet bestemt ud fra leveform (korndyrkning, nomadisme, kvægbrug), gravskik (enkeltgrave), keramik, økser eller endda lingvistisk som bærere af et indoeuropæisk sprog. Problemet har så været, at de arkæologiske fund kan forstås både som tegn på indvandring og som tegn på kulturlån. Den rette tolkning heraf deler tilsyneladende arkæologerne i to yderpositioner, som rækker fra Jørgen Jensen, der ikke mener at finde afgørende beviser for indvandring, til Kristian Kristiansen, der som noget givet regner med både en indvandring og en kontinuerlig siven frem og tilbage af personer og befolkningsgrupper.

Pointen er imidlertid, at der for de fleste af det 20. århundredes historikere tilsyneladende ikke har fundet nogen indvandring af betydning siden stenalderen – eller for nogle fås vedkommende til nød siden jernalderen: »Saa meget turde være sikkert, at Befolkningens Hovedmasse den Dag i Dag er den samme som for ca. 4000 Aar siden, da den yngre Stenalder var i Frembrud. Er andre Elementer senere kommet til ved ny Indvandring, har de hverken været stærke eller talrige nok til at fortrænge den ældre Befolkning fra dens gamle Bopladser. Samfundet selv er langt ældre. Det er organisk fremvokset af netop denne Jord og har i smaat og stort baaret Vidne derom ned gennem Tiderne.« Således skrev Vilhelm la Cour i 1941 og udtrykte dermed kort og præcist den almindeligste mening blandt historikere: Befolkningen har været uændret i tusindvis af år; og det danske samfund er organisk vokset frem af den danske muld.

Denne organiske sammenhæng mellem land og folk er klart udtrykt på første side af en af de mest indflydelsesrige, almene indføringer i vor historie, *Danmarks Riges Historie* fra århundredskiftet, hvor historikeren Johannes Steenstrup skrev således: »Et Folk er paa en egen Maade knyt-

tet til den Jord, hvorpaa det bor, og et Folk, som vandrer, mangler et af de vigtigste Midler til at skabe og udvikle sin folkelige Ejendommelighed. Ved Fødsel, ved Samliv ere et Lands Borgere i Aand og Sind voksne sammen med den Jordbund, hvorpaa de leve; de ydre Minder fra Fortiden gribe betydningsfuldt ind i Folkets senere Liv.«

At nomadiserende folk ikke kan have noget folkeligt særpræg, er givetvis en forkert påstand. Steppenomader i Asien ser ud til at have kunnet opretholde en etnisk identitet over store afstande, hvad enten man måler den sprogligt, økonomisk, kulturelt eller »afstammingsmæssigt« (ved at enkelte medlemmer af stammen påberåber sig at nedstamme fra en fælles, mytisk forfader). Alligevel er Steenstrups påstand ganske udbredt, og den gentages nærmest en passant af Inge Skovgaard-Petersen (1977, s. 53). Denne skarpe modstilling af gående og stående folk skal vel understrege, at vi er i stand til at holde fast ved denne folkelige ejendommelighed i modsætning til dem, der farter rundt og hele tiden låner lidt hist og pist. Og den tanke må vel så igen på en eller anden måde, bevidst eller ubevidst, skabe et indtryk af, at bofaste folk slet ikke påvirkes af strømninger udefra og ikke indoptager nye ideer og livsmønstre. Hvad der jo er en lige så underlig påstand, som at nomader optager alt.

Det er nu heller ikke Steenstrups ærinde at påstå, at de bofaste danskere aldrig optog noget. Ganske vist ligger det som en erklæret tanke bag hans værk, at et folk bliver et folk ved at forstå sig i sin historie, og at denne historie selvstændigt er groet frem af folkets land. Dermed gav Steenstrup dansk udtryk til nogle af 1800-tallets tyske historiske og filosofiske tanker (Gissel); men samtidig diskuterer han antropologiske og arkæologiske argumenter for og imod indvandring af andre folk og når efter en kildekritisk analyse af dem frem til, at materialet ikke kan bære nogen sikker afgørelse. Han ender så med at konkludere, at store folkeflytninger er så velbelagte i Europa gennem forhistorisk og historisk tid, at det er ganske usandsynligt, at den samme mennesketype skulle have boet i Danmark fra stenalderen til nu, det er ganske usandsynligt, »at vort Land skulde have kendt en saadan Stillestaaen« (s. 92-94).

Der er to måder at forstå denne tilsyneladende modsætning mellem at postulere en organisk sammenhæng mellem folk og land og samtidig regne med stadig indvandring på. Enten er tankegangen simpelthen ikke konsistent, eller også – og det er vist tilfældet hos Steenstrup – skal den organiske sammenhæng forstås som et bevidst valg hos den til enhver tid givne befolkning uafhængig af dens biologiske forbindelse til landets forfædre. Der er altså tale om en i virkeligheden forfinet, eksistentiel brug af kategorierne land og folk og ikke en bastant, materialistisk. Det

kan man derimod næppe påstå om Erik Arups brug af de samme begreber.

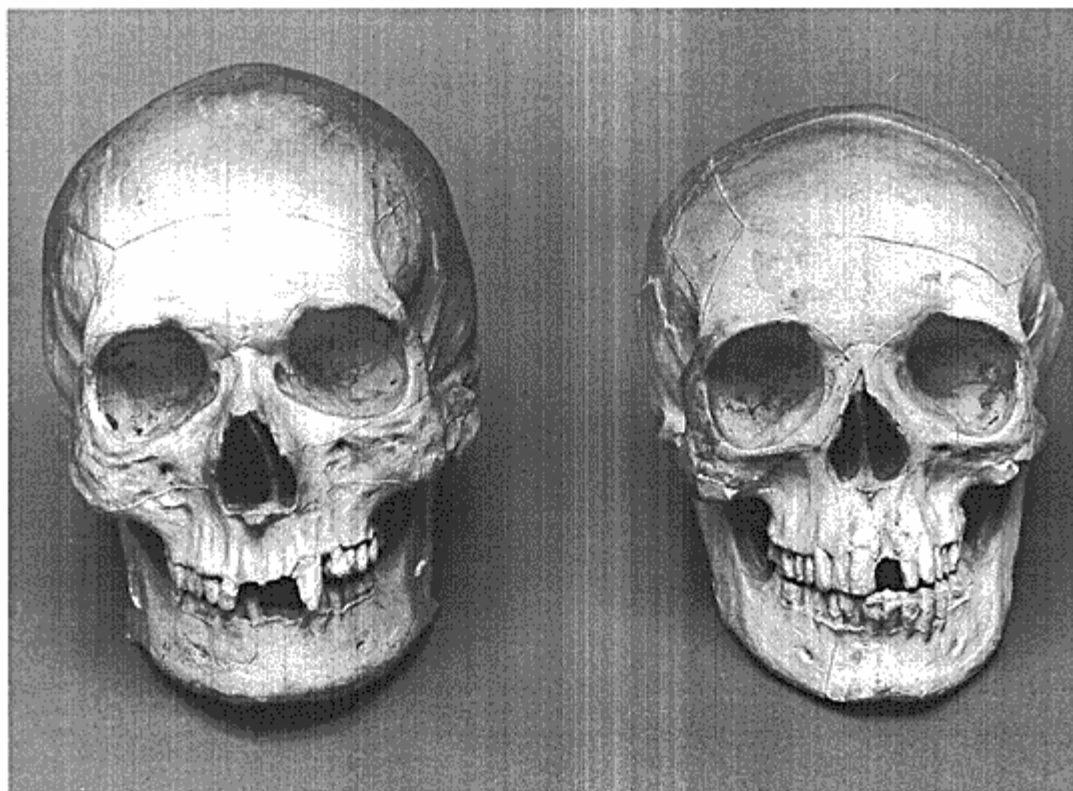
I Arups Danmarks historie i 1925 satte dansk jord- og racetænkning sin prægtigste historiske blomst. For Arup var der ingen tvivl. Danskere har altid boet i Danmark, og direkte afviste han, at der skulle have fundet nogen indvandring sted til Danmark i oldtiden. Folket tog blot imod de nye kulturpåvirkninger og ændrede dem, men folket selv forblev det samme. Tilvandringer til Danmark kunne naturligvis have fundet sted som i dag, men de havde blot ikke »nogen almindelig betydning« for kulturfremskridtet, og de tilvandrede er – dengang som senere – let og hurtigt blevet optaget i det danske folk. At der ikke har været tale om noget »folkeskifte«, belægger Arup især med antropologiske undersøgelser af oldtidens skeletter: »Så nær os nulevende i typø og karakter, at der ikke kan være tvivl om, at de er vore forfædre«, skrev han.

Karakter er et vigtigt ord her. På moderne dansk betegner det vel næsten udelukkende noget indvortes, men karakter er et græsk låneord, som er kommet ind i vesteuropæiske sprog gennem bibellatin i forbindelser som Dyrets mærke i Åbenbaringen, Kæinsmærket eller, ikke mindst, korsmærket ved dåben eller ved aflæggelsen af korstogsløftet. Karakter er altså et ydre tegn, som både *afspejler* og *skaber* en indre tilstand, og det er i den betydning, Arup bruger det. Derved påstår han direkte, at danskerne i stenalderen ikke alene havde skeletter, der så ud som vore, men at de dermed også tænkte og følte på samme måde som vi. Og underforstået: At de tænkte og følte anderledes end de, hvis skeletter og kranier ikke ligner vore.

Arups tiltro til kraniernes udsagnskraft er forrygende udtrykt i hans biografi over Svend Estridsen (1931), hvor han indledningsvist henviser til F.C.C. Hansens udgravninger af Svend og Svends mor Estrid og af bisperne Vilhelm og Asser. Efter lige netop at have antydnet et muligt forbehold over for, at hjernerumfang afspejler intelligens, går Arup løs:

»Nutidseuropæerens gennemsnitlige hjernerumfang er 1500 cm<sup>3</sup> for mænd, 1300 cm<sup>3</sup> for kvinder; disse grundtal maa man ved sammenligning sidestille. Givet er, at for de tre laa hjernerumfanget over gennemsnittet; bisp Vilhelms tal er 1580 cm<sup>3</sup>, men for Estrid er det ikke mindre end 1460 cm<sup>3</sup> og for kong Svend endog 1665 cm<sup>3</sup>. Derimod maa bisp Asser nøjes med 1320 cm<sup>3</sup>, hvilket dog blot viser, at man ogsaa dengang kunde naa op til de højeste stillinger, ialtfald i kirken, med et meget beskedent hjernerumfang.«

Benundersøgelsen giver os, forklarer Arup, »levende og faste forestillinger om disse fremragende personligheder«. Estrids noget skæve fy-



*Nationalmuseets afstøbninger af Svend Estridsens og hans moders kranier fra Roskilde Domkirke. Det er kong Svend til venstre. (Foto: Nationalmuseet).*

siognomi og fremstående fortænder sammenholdt med hendes kraniums størrelse får Arup til at konkludere: »Hos hende var, som hos saa mange betydelige kvinder, aandelig overlegenhed ikke forenet med legemlig skønhed«. Den sidste generelle påstand er, viser erfaringen, heldigvis noget blatant sludder; men det kunne alligevel være interessant at vide, hvem af sin samtids åndskvinder Arup tænkte på under formuleringen af denne sætning.

I sin Danmarkshistorie lader Arup sine benundersøgelser danne udgangspunkt for at udvide perspektivet til at skrive om den hvide race. Den hvide race opstod ved en mutation, ved et spring i udviklingen, i egnene omkring Østersøen og Mellemeuropa. Særprægende for den hvide race – før og nu, skrev Arup, men det kan jo have ændret sig siden 1925 – er dens mægtige formeringsvilje, der er lige så stor som hos inderne og kineserne, og »dertil dens mægtige uddrift, der har muliggjort dens sejrs-gang gennem hele verden i løbet af et forholdsvis saa kort tidsrum«. Arup giver derpå nogle eksempler på denne uddrift: Omkring år 2000 f.Kr. nåede arierne til Persien og Indien, senere trængte slaverne ind i Rusland og

Vestasien; senere nåede andre af den hvide race Grækenland og Italien osv.

Den hvide race flyttede sig altså, ifølge Arup, og blev undervejs blandet op med andre racer. De eneste steder, hvor den i dag udgør det oprindelige folk, er på de gamle bopladser i de baltiske provinser, i Polen, i Nordvesttyskland – mon ikke Arup mener Slesvig-Holsten – og så endelig i Danmark. Arup kan afslutte sit kapitel om den hvide race med ordene, at vi danskere er »autoktone, hjemmefødte i eget land, vi har været her fra den første tid, landet var beboeligt for mennesker« (s. 46).

En så skråsikker lokalisering af hele den hvide races urhjem til Danmark og nærmeste områder er ganske usædvanlig i den danske historiske tradition og vel ikke mindre i den internationale. Mere almindelig var tanken, at en gren af den hvide race, nemlig germanerne, på et tidspunkt havde udskilt sig fra de øvrige ariere og fremstod som selvstændig race i området omkring Østersøen. Det fik så i sig selv ganske omfattende konsekvenser: »En ny Folkeraces Indtræden paa den historiske Skueplads er det, der danner Skel mellem gammelt og nyt [dvs. mellem oldtid og middelalder] ... med de germanske Folks Medvirkning kunde [der] bygges videre og naas højere, end Oldtiden havde formaaet; og ikke én Tis-salder alene, ikke Middelalderen ene, men alle siden henrundne Aarhundreder har baaret Mærke af den ny Races Aand«. Sådan havde Anna Hude skrevet allerede i 1908 som indledning til at placere germanernes urhjem ved Østersøen.

Arup har tydeligvis også været inspireret af nogle samtidige tyske arkæologers ikke mindre luftige forsøg på at lokalisere germanernes urhjem i Norden, og tanken bag Arups fremstilling minder slående om fx Gustaf Kossinnas *Ursprung und Verbreitung der Germanen in vor- und frühgeschichtlicher Zeit*, der udkom i Berlin året efter Arups Danmarkshistorie. Jørgen Jensens påstand om, at den slags tanker ikke vandt genklang i Danmark, gælder måske for arkæologer, men ganske givet ikke for historikere (Jørgen Jensen, »Ur-europæeren ...«).

Arup gik et skridt videre end de andre historikere ved at henlægge hele den hvide races urhjem til Danmark, men dermed afspejler han måske blot 1920'ernes almene tankegods uden for historikernes rækker. Billedet, han maler, minder jo til forveksling om Johannes V. Jensens store romanværk *Den lange Rejse*, som udkom i årene 1908-22. Deri skildres menneskehedens udspring i kampen for overlevelse under Bræen i nord, og netop de senere bøger, der kom, da Arup skrev, er præget af den nordiske udlængsel.

Der er ikke hos Arup tale om noget, der ligner den senere nazistiske historieskrivning; der er ikke tale om underlegne racer eller om at bruge hi-



historien til et aktuelt, ekspansivt politisk formål; og efter 2. Verdenskrig forsvandt enhver tale om racer som historisk forklaringsramme af gode grunde. Alligevel må man forestille sig, at det har givet en række bevidste eller ubevidste følger for dansk historieskrivning, at Arup lokaliserede den hvide races urhjem i Danmark. Det har sat nogle rammer, som det har været svært at sprænge, og den stædige holden fast ved tanken om danskerne som urbefolkning i Danmark har nødvendiggjort forklaringer på en række fænomener, som ved nærmere eftersyn ikke synes særlig tilfredsstillende.

Nu kunne der jo, på den anden side set, være tale om blot flotte formuleringer hos Anna Hude, Vilhelm la Cour og Erik Arup, som var i tidens ånd og ikke ellers af afgørende betydning for deres historiske arbejde. Det vil man måske kunne argumentere for i Hudes tilfælde, hvor germanernes oprindelse blot er afsættet for en solid og spændende, europæisk middelalderhistorie. Med Arup stiller sagen sig imidlertid nok anderledes. Hvad Arup skrev, var ikke tilfældigt. Det var gennemarbejdet, men især var det båret af en samlende idé. Mere teoretisk er det blevet formuleret af Inga Floto i 1978 i et forsøg på at sammenfatte en række indlæg om Arup. Hun skriver, at Arup ikke alene var overbevist om, at det var muligt at udsondre sikre kendsgerninger af kilderne med den rette metodiske tilgang – kildebehandlingen kan være objektiv – men at han også var overbevist om at kunne nå en sikker overordnet forståelsesramme for historiens gang, en sikker og objektiv syntese. Det sidste punkt var svært at kapere for Arups samtidige kritikere, men Floto viser overbevisende, at Arup selv troede at kunne finde nøglen til historien. Derfor er syntesen, den overordnede disponering af værket, mindst lige så vigtig for Arup som kildebehandlingen. Eller som Ladewig Petersen har udtrykt det, for Arup styrer syntesen kildebehandlingen. Derfor må syntesens indledende anslag om den hvide races urhjem i Danmark være en uadskillelig del af hele hans Danmarkshistorie og fundamental for forståelsen af den.

Man kan forestille sig tre overordnede følger af urhjemstanken.

For det første bliver Danmarkshistorie lig med verdenshistorie. Danmarks historie bliver ikke en del af, hvad der foregik andre steder i verden, men omvendt: Hvad der foregik andre steder i verden, var i sidste ende blot en videreudvikling af noget, som oprindeligt udgik fra Danmark. En sådan ubevidst holdning kan måske have været medvirkende til, at det ofte har syntes tilstrækkeligt at beskæftige sig udelukkende med den danske historie.

For det andet bliver Danmark selvberørende. Når det hele oprindeligt op-



stod i og udgik fra Danmark, ligger det snublende nær at forlænge det billede op gennem tid og på forhånd regne med, at institutioner og forhold i Danmark er groet frem af ældre danske institutioner, og at de ikke er kommet til os udefra. Og hvis de beviseligt er kommet udefra, opfattes de som fremmedlegemer. At finde forskelle mellem Danmark og andre europæiske områder, at finde det særdanske, bliver det umiddelbart naturlige, hvis man har et urhjem i baghovedet.

For det tredje skaber urhjemstanken en mental historisk geografi, hvis centrum er Danmark, og som strukturerer resten af verden efter, hvor langt den ligger fra Danmark. Det mest interessante, og det som disse selvgroede danske institutioner forholder sig til over tid, er Nordtyskland og Østersøkysten, der også er en del af den hvide races urhjem. Det historiske projekt må da gå ud på at forstå, hvorfor disse urhjem ikke blev slået sammen til ét, altså hvordan Danmark bevarede sin selvstændighed i forhold til Nordtyskland. Det næste interessante område er derpå England, og et stykke længere ude i denne historiske geografi dukker Sverige og senere Norge op. Middelhavsverdenen og Det Hellige Land er så langt væk, at de forsvinder helt i tågerne fra det germanske urhjem.

Arups tanker om den hvide races udspring i Danmark er ekstreme. Den mentale historiske geografi og det perspektiv, Arup anlagde, var imidlertid alment accepteret før ham og har i store træk været det siden. Det, man behandler i historiske undersøgelser, er, som Aksel E. Christensen skrev i 1969, »de begreber, der konstituerer det danske rige: folket og landet, Danmark og Danerne«. Den måde, man behandler dem på, er, som Aksel E. Christensen gjorde det i 1977, næsten udelukkende i forholdet til Tyskland. Rammen er stadig en påstand om folkets kontinuitet; i 1977 afviste også Inge Skovgaard-Petersen, at der var kildegrundlag for »dramatiske indvandringsteorier«; og med formuleringen, at det »naturligvis [er] umuligt på sproglige kriterier at datere indoeuropæernes komme til Danmark. For den sags skyld kan de have været her altid« (1977, s. 59-60), lægger hun sig meget tæt op ad Arups tilgang.

Nu har der jo rent faktisk været en massiv optagelse af kulturgods og materiel kultur udefra, som har sat sig spor i kilderne, og der er gennem hele historien uafviselige eksempler på indvandring af større og mindre grupper til Danmark, selv om man vel først langt op i 1800-tallet kan begynde at sætte sikre tal på størrelsen af dem. Denne ubehagelige skævhed ved kilderne er i historieskrivningen og i andre videnskaber blevet løst ved at skelne mellem folket og de andre.

I året 1900 kunne en læge og en statistiker først beskrive Danmarks be-

folkning som uden særligt racemæssigt særpræg og derpå opregne en række indvandring gennem tiden fra venderne på Lolland over spanske soldaters illegitime spor på Fyn til svenskere på Stevns. Og derpå kunne de så tilføje, at den danske bondebefolkning imidlertid ikke var blevet påvirket af disse indvandring, men havde bevaret sit særpræg uændret til moderne tid (Carlsen og Koefoed).

Det er 1800-tallets fortjeneste først at have opdaget fædrelandets jord som fundamentet for folkets historie og derpå hurtigt at have begrænset folket til at være bønderne, mens elementer uden for bondestanden kunne afvises som noget fremmed. Det er blevet smukt og præcist udtrykt af Axel og Jørgen Olrik: »Romantikken i det 19de Aarh.s Begyndelse opdagede ikke blot Naturens Skønhed, men ogsaa det Pust af Fædrenes Liv, der som slumrende Aander befolkede hver synlig Levning fra de gamle Tider ... Undertiden havde denne Begejstring en Tilsætning af fremmed Romantik og Sværmeri for Riddervæsen (Vedel Simonsens »Borgruiner«, 1813); men efterhaanden opdagede man det virkelige danske historiske Landskab«.

Folket har spillet en afgørende rolle for måden at skrive historie på, for folket er blevet set som bærere af historien. For C.F. Allen var det danske folk den af den almene europæiske kultur uberørte almue, karakteriseret af dansk folkekarakter: lighedstanke og en oprindeligt fælles folkefrihed, som sikrede nationens enhed. Kirken og adelen var da forstyrrende elementer i denne harmoni. Problemet med kirken blev løst ved Reformationen og problemet med adelen i første omgang ved Enevælden, men derpå udviklede adelen sig igen til en ikke-dansk, bondeundertrykkende stand. Man fornemmer, at Allen forsigtigt antydede, at Enevælden nu efterhånden burde afløses igen af folkets styre (jf. også Grethe Jensen).

Denne samfundsforståelse er blevet forfinet med et mere nuanceret syn på kirkens og adelens funktion i historien ved en kombination af en lineær og cyklisk udviklingsforståelse, som genfindes hos danske historikere på tværs af deres historiesyn (Ladewig Petersen, gentaget af Floto og Sauer). Tanken om, at samfundet som sådant udvikles lineært og fremad, drevet af folket (eller hos Erslev af monarkiet), kombineres med en beskrivelse af, hvordan enkelte institutioner eller stænder opstår og drages ind i denne udvikling på det tidspunkt, da de kan befordre den. De opfylder deres mission, tiltager sig magt og går så i forfald, de blomstrer og dør.

En inkorporering i syntesen af disse fremmedelementers funktionelle værdi har ikke hindret en generel, ofte næsten moralsk afstandtagen fra samme elementer. For blot at nævne et eksempel: Der har i Danmark siden 1800-tallet været en stærk antiaristokratisk tradition. Adelen er blevet

betegnet som »uden Kraft og Kiærne, ... en skrøbelig, indvortes raaden, slet grundlagt Bygning« af Molbech i 1840 (citeret fra Jens Chr. Manniche), den enkelte stormand »lod sig først og sidst lede af tanken om sin egen personlige fordel« skrev Kr. Erslev i 1898-1905; Aksel E. Christensen betegnede i 1945 adelen som »griske og kortsynet selvhjulpne«. Niels Skyum-Nielsen har talt om adelen som rockerbander, og han skrev om »de høje herrers og damers vilde rov af jord ... under vold, lænkning, tvang og kniv på struben«.

Denne holdning til aristokratiet er ikke kun dansk, men genfindes i bl.a. dele af den tyske forskning, og den skal nok forstås på den måde, at der i et samfund af frie, selvstændige bønder, som mødes på tinge, ikke er plads til aristokratiet, i det mindste ikke på anden måde end som jordejere og i sidste ende parasitter på folket.

Arup opsummerede klart sin holdning til, hvad der er vigtigt, og hvem der skaber historie, da han skrev om bonden Bjørn: »Det var mænd som Bjørn og hans sønner, der i hin tid gjorde landet rigere ved deres arbejde; og deres gerning fortjener nok saa meget at blive mindet som deres, der gik paa korstog mod Vender og Ester med Absalon eller Andreas Sunesen«.

En følge af tanken om landet som selvgroet og egentlig selvtilstrækkeligt må også blive en opfattelse af det middelalderlige Danmark, som er forkert, fordi den ikke gengiver den middelalderlige opfattelse.

Opfattelsen har nok i praksis været stærkt medvirkende til, at vi tilbagefører den moderne, suveræne demokratiske stats institutioner på middelalderen. Derfor er det muligt, som Erslev gjorde det, at tale om en statspolitik, som føres af kongen i med- eller modspil med rigets bedste mænd. Stormændene kunne være enige eller uenige i den førte politik, men hvad der ikke er plads til i dette billede, er for det første den ekstreme grad af selvstændighed i forhold til kongen, som stormænd har haft, og som fx kunne udmønte sig i private krige og enkelte stormænds deltagelse i korstog. For det andet er der ikke plads i dette billede til den splittede eller mangesidede loyalitet, som både stormænd og konger har haft. De har været bundet til flere sider på samme tid. Det har fx på den ene side givet mulighed for at knytte sig til et korstogsengagement; men det har også på den anden side i praksis gjort det svært at gennemføre korstog, fordi konger og stormænd var bundet på andre områder. Dette komplicerede spil kan være næsten umuligt at følge i Danmark på grund af de få kilder, men pointen er så, at der heller ikke er plads til at lede efter det, så længe landet opfattes som en selvberoende politisk enhed på linje med den moderne stat, også i middelalderen.

En anden følge af denne opfattelse af landet som en enhed er, at vi tilbagefører det moderne skarpe skel mellem indenrigs- og udenrigs-, både på det politiske og det økonomiske plan. At tale om en indenrigs- og udenrigsøkonomi i middelalderen forudsætter en centralisering af det middelalderlige Danmark, som slet ikke fandtes. Men desuden levner det ikke plads til at forestille sig, at enkelte institutioner og personer kunne være led i en række forskellige økonomiske kredsløb på lokalt, regionalt, nationalt og internationalt plan på én gang. Igen er korstogsfinansiering og korstogsbeskatning eksempler på sådanne middelalderlige institutioner, som ikke er særdanske, ikke er selvberørende og derfor heller ikke er undersøgte eller inkorporerede i danmarkshistoriske synteser, men som var vigtige i samtiden.

Det foregående bygger på en række påstande, som hver for sig kan diskuteres. Den ene er, at tanken om en kontinuerlig enhed mellem land og folk i Danmark har præget dansk historieskrivning siden 1800-tallet. Den anden er, at denne tanke er en konstruktion og både begrebsmæssigt og empirisk er utilfredsstillende. Den tredje er, at tanken er baggrunden for at forstå en række særtræk ved dansk historieskrivning.

At danskere altid har boet i Danmark, er en så fundamental del af moderne dansk selvforståelse, at den træffes overalt. Kun et eksempel: Som det eneste europæiske land har Danmark haft en kommunistisk avis, der – stik imod kommunismens hele ideologiske grundlag – hed *Land og Folk*. Og efter mere end et århundredes historieskrivning inden for rammerne af disse kategorier er der ikke noget, som tyder på ændringer. Næste år udkommer en grundbog til middelalderen i forbindelse med initiativet »Middelalder 99«, og den vil efter sigende, som alle de øvrige Danmarkshistorier, indledes med et kapitel med titlen – ja, »Land og Folk«.

## Litteratur

C.F. Allen, *Haandbog i Fædrelandets Historie*, København 1840.

Erik Arup, *Danmarks historie*, 1, København 1925.

Erik Arup, »Kong Svend 2.s Biografi«, *Scandia*, 4, 1931, s. 55-101.

Anders Bøgh, »Mellem modernisme og middelalder. Dansk middelalderhistorie før og nu«, *Historiens Ansigter*, red. Erik Christiansen og Jens Chr. Manniche, Århus 1991, s. 35-52.

J. Carlsen og M. Koefoed, »Folk«, *Danmarks Kultur ved Aar 1900*, red. J. Carlsen, Hans Olrik og C.N. Starcke, København 1900, s. 27-57.

En anden følge af denne opfattelse af landet som en enhed er, at vi tilbagefører det moderne skarpe skel mellem indenrigs- og udenrigs-, både på det politiske og det økonomiske plan. At tale om en indenrigs- og udenrigsøkonomi i middelalderen forudsætter en centralisering af det middelalderlige Danmark, som slet ikke fandtes. Men desuden levner det ikke plads til at forestille sig, at enkelte institutioner og personer kunne være led i en række forskellige økonomiske kredsløb på lokalt, regionalt, nationalt og internationalt plan på én gang. Igen er korstogsfinansiering og korstogsbeskatning eksempler på sådanne middelalderlige institutioner, som ikke er særdanske, ikke er selvberørende og derfor heller ikke er undersøgte eller inkorporerede i danmarkshistoriske synteser, men som var vigtige i samtiden.

Det foregående bygger på en række påstande, som hver for sig kan diskuteres. Den ene er, at tanken om en kontinuerlig enhed mellem land og folk i Danmark har præget dansk historieskrivning siden 1800-tallet. Den anden er, at denne tanke er en konstruktion og både begrebsmæssigt og empirisk er utilfredsstillende. Den tredje er, at tanken er baggrunden for at forstå en række særtræk ved dansk historieskrivning.

At danskere altid har boet i Danmark, er en så fundamental del af moderne dansk selvforståelse, at den træffes overalt. Kun et eksempel: Som det eneste europæiske land har Danmark haft en kommunistisk avis, der – stik imod kommunismens hele ideologiske grundlag – hed *Land og Folk*. Og efter mere end et århundredes historieskrivning inden for rammerne af disse kategorier er der ikke noget, som tyder på ændringer. Næste år udkommer en grundbog til middelalderen i forbindelse med initiativet »Middelalder 99«, og den vil efter sigende, som alle de øvrige Danmarkshistorier, indledes med et kapitel med titlen – ja, »Land og Folk«.

## Litteratur

C.F. Allen, *Haandbog i Fædrelandets Historie*, København 1840.

Erik Arup, *Danmarks historie*, 1, København 1925.

Erik Arup, »Kong Svend 2.s Biografi«, *Scandia*, 4, 1931, s. 55-101.

Anders Bøgh, »Mellem modernisme og middelalder. Dansk middelalderhistorie før og nu«, *Historiens Ansigter*, red. Erik Christiansen og Jens Chr. Manniche, Århus 1991, s. 35-52.

J. Carlsen og M. Koefoed, »Folk«, *Danmarks Kultur ved Aar 1900*, red. J. Carlsen, Hans Olrik og C.N. Starcke, København 1900, s. 27-57.

- Aksel E. Christensen, *Kongemagt og aristokrati. Epoker i middelalderlig dansk statsopfattelse indtil unionstiden*, København 1945.
- Aksel E. Christensen, *Vikingetidens Danmark på oldhistorisk baggrund*, København 1969.
- Aksel E. Christensen, »Tiden 1042-1241«, *Danmarks historie*, red. Aksel E. Christensen m.fl., 1, København 1977, s. 211-399.
- Vilh. La Cour, »Vort Folks Oprindelse og ældste Historie indtil Vikingetiden og Danevældens Slutning«, *Schultz Danmarkshistorie: Vort Folks Historie gennem Tiderne skrevet af Danske Historikere*, red. Aage Friis m.fl., 1, København 1941, s. 337-535.
- Kr. Erslev, *Den senere Middelalder, Danmarks Riges Historie*, 2, København 1898-1905.
- Inga Floto, »Erik Arup og hans kritikere«, *Historisk Tidsskrift*, 78, 1978, s. 474-498.
- Michael H. Gelting, »Mellem udtørring og nye strømninger. Omkring en symposierapport om dansk middelalderhistorie«, *Fortid og Nutid*, 32, 1985, s. 1-12.
- Jon A.P. Gissel, »Johannes Steenstrup og Danmarks Riges Historie«, *Historisk Tidsskrift*, 93, 1993, s. 47-64.
- F.C.C. Hansen, *De ældste Kongegrave og Bispegrave i Roskilde Domkirke*, København 1914.
- Anna Hude, »Folkevandringstiden og de ny Riger«, *Folkens Historie*, red. Johan Ottosen og Niels Møller, 3, København 1907, s. 1-143.
- Kai Hørby, *Den nationale historieskrivning i Danmark*, København 1978.
- Per Ingesman, »Radikalisme og religion i dansk middelalderforskning. En fagtraditions magt i historiografisk lys«, *Fønix*, 16, 1992, s. 45-62.
- Per Ingesman, »Rundt om krisen – dansk senmiddelalderforskning 1965-95«, *Den jyske historiker*, 75-76, 1997, s. 25-39.
- Grethe Jensen, »Historikeren C. F. Allen og det danske folk«, *Fortid og Nutid*, 31, 1984, s. 183-193.
- Jørgen Jensen, *Oldtidens samfund. Tiden indtil år 800*, *Dansk socialhistorie*, 1, København 1979.
- Jørgen Jensen, »Ur-europæeren. Tilblivelsen af en myte«, *Europas opdagelse. Historien om en idé*, red. Hans Boll-Johansen og Michael Harbsmeier, København 1988, s. 38-60.
- Jørgen Jensen, *I begyndelsen. Fra de ældste tider til ca. år 200 f. Kr.*, *Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie*, red. Olaf Olsen, 1, København 1988.
- Ellen Jørgensen, *Historiens Studium i Danmark i det 19 Aarhundrede*, København 1943.
- Kristian Kristiansen og Lotte Hedeager, »Oldtid o. 4000 f.Kr.-1000 e.Kr.«, *Det danske landbrugs historie*, red. Claus Bjørn m.fl., 1, Odense 1988, s. 11-203.
- Kristian Kristiansen, »«Fortids Kraft og Kæmpestyrke» – Om national og politisk brug af fortiden«, *Brugte historier. Ti essays om brug og misbrug af historien*, red. Lotte Hedeager og Karen Schousboe, København 1989, s. 187-218.
- E. Ladewig Petersen, »Omkring Erik Arup: struktur og grænser i moderne dansk historieforskning (ca. 1885-1955)«, *Historisk Tidsskrift*, 78, 1978, s. 138-182.
- Jens Chr. Manniche, »Historieskrivningen 1830-1880«, *Danmarks historie*, red. Aksel E. Christensen m.fl., 10, København 1992, s. 199-266.
- P.A. Munch, »Undersøgelse angaaende Danmarks ethnographiske Forhold i de ældste Tider og om Ensartetheden i Danmarks Befolkning«, *Annale: for Nordisk Oldkyndighed*, 1848, s. 216-336.
- Axel og Jørgen Olrik, »De historiske Minder«, *Danmarks Kultur ved Aar 1900*, red. J. Carlsen, Hans Olrik og C.N. Starcke, København 1900, s. 514-519.

Carsten Sauer, »Kr. Erslev og »Den senere Middelalder««, *Historisk Tidsskrift*, 79, 1979, s. 372-378.

Inge Skovgaard-Petersen, »Oldtid og Vikingetid«, *Danmarks historie*, red. Aksel E. Christensen m.fl., 1, København 1977, s. 15-209.

Niels Skyum-Nielsen, *Fruer og Vildmænd. Dansk Middelalderhistorie 1340-1400*, 2, København 1997.

Johannes Steenstrup, *Oldtiden og den ældre Middelalder, Danmarks Riges Historie*, 1, København 1897-1904.